



Editorial | Vol. 41, No. 1, 2023, pp. 1–4

Ett nytt år med såväl utmaningar som möjligheter för barn

Anette Hellman

Göteborgs universitet, Sverige

E-post: anette.hellman@ped.gu.se

År 2023 har tagit sin början. Detta är ett år då vi inte bara har introducerat en ny plattform för vår tidskrift genom förlaget Cappelen Damm Akademisk. Vi firar även att tidskriften *Barn – forskning om barn och barndom i Norden* fyller 40 år. Stort grattis! Jubileet uppmärksammas genom en internationell konferens i Trondheim i Norge den 16–17 augusti 2023: *At critical crossroads in Nordic Childhood Studies: 40th Anniversary Conference of the Nordic Journal BARN*. På konferensen träffas forskare, praktiker, beslutsfattare och andra som är intresserade av barn och ungas vardagsliv, för att diskutera och analysera framtiden för nordiska barndomsstudier. Givet allvaret i de utmaningar som barn och unga möter i dag, anser vi det viktigare än någonsin att tillsammans tänka kritiskt och kreativt kring hur vi kan genomföra studier som kommer barn, unga och familjer till nytta. Inte minst gäller detta vikten av att lyssna till barns perspektiv som medmänniskor och att ta deras ord på allvar.

Under 2023 behövs tidskriften *Barn* med sitt kritiska perspektiv och sitt barnperspektiv mer än någonsin tidigare. Tidskriften har sedan 1983 publicerat forskningsartiklar om barn och barndom i en nordisk kontext och strävat efter att ha en kritisk blick på normativa och förgivna förståelser av barndom, barn och unga. Det nya året är på många sätt ett tungt år för flera barn och deras familjer i Sverige, där vi ser en ökning av otrygghet och ekonomiska skillnader. Av Dagens Nyheter (2023) enkät bland 200 skolor i Sverige framgår att sex av tio barn äter mer mat i barnbespisningen före och efter helger. Anledningen är att matkontot för ekonomiskt utsatta familjer blir allt tyngre att klara av.

Dessutom signalerar hjälporganisationer att fler familjer söker hjälp för sina dagliga ekonomiska behov (Aftonbladet, 2023). Samtidigt som barn har dessa vardagserfarenheter kan det i förskola och skola upplevas svårt att tala med barnen om dessa frågor. Kerry Robinson (2013) beskriver hur denna ”svåra kunskap” därigenom även riskerar att bli marginaliserad och ”underkuvad kunskap”. Det är alltså viktigt att finna vägar för att kunna ta barns perspektiv och *alla barns* vardagserfarenheter på allvar i förskolan, skolan och hemmet (Hellman, 2010).

Nyligen har en debatt om genus och benämning av flickors respektive pojkars könsorgan blossat upp i Sverige (SVT, 2023c). I ett land där det under senare år har signalerats att vi ”kan” detta med genus och att ytterligare projekt om genus inte är nödvändiga, rasar nu allmänheten över en dom i hovrätten (SVT, 2023a). Domen (Processrätt, 2023) gäller en våldtäkt mot en 9-årig flicka, där tingsrätten fällde mannen med hänsyn till att flickan berättat att mannen hade haft sina fingrar ”långt inne i snippan”. I Sverige är detta en handling som räknas som penetrering och därmed våldtäkt mot barn. Hovrätten ändrade dock domslutet och frikände mannen helt (SVT, 2023b). I domstolsärendet var de äldre domarna osäkra på betydelsen av ordet snippa och använde därför en ordbok, där ordet definierades som ’de yttre delarna av könsorganet’. Flickan hade dock inte använt ordet i denna mening, utan i betydelsen ’kvinnligt könsorgan eller vagina’ som de flesta andra flickor och pojkar i Sverige gör.

Kritiska röster hörs nu om att det kanske är viktigt att hålla uppe kunskap om genus även om framsteg har skett inom områden som förskola, skola, media och barnlitteratur. Ett konkret uttryck för dessa framsteg är att alla barn sedan drygt tio år tillbaka i Sverige har ord för sina könsorgan. Pojkar har alltid kunnat benämna sitt könsorgan med ordet snopp, medan en ny generation flickor på senare tid har kunnat göra detsamma med ordet snippa. Därigenom har även flickor fått tillgång till ett tydligt ord och kunnat undvika oprecisa ord som framstjärt och bakstjärt, som var vanligt då jag var barn. Det har varit en viktig kamp för att ge flickor erkännande och för att lyfta frågor om skuld och skam. Det har också blivit ett viktigt ord för flickor att kunna beskriva sexuell utsatthet, vilket domstolsärendet tydligt visar. Delar av vuxenvärlden må ha svikit barnen i denna fråga. Men den fullkomliga storm som har brutit ut i tv, radio och sociala medier under hashtaggen #jagvetvadensnippear visar att det finns många som anser det viktigt att lyssna på barn och att ta deras perspektiv på allvar.

Artiklarna i detta nummer av *Barn* berör teman kring barns perspektiv och teman om ”svåra frågor” som riskerar att göras till marginaliserad kunskap. De har olika metodologiska ingångar och behandlar teman som barns roll som medlare i migrationsfamiljer, en ”tystnad” i både förskolepraktik och forskning kring religion, föräldrars syn på förskolans arbete med deras barn, kritisk barnorienterad metod, barns rättigheter samt att ta vara på barns erfarenheter i förskoleverksamheten.

Artikeln ”Forankringspraktisser i Västjylland: Børns medierende rolle for migrantfamiliers inklusion i lokalsamfund” bygger på ett fyra månaders etnografiskt fältarbete på Västjylland, där Sofie Kønig Wilms har följt ett antal migrantfamiljer från Ukraina och Rumänien. Hon och Mikkel Rytter argumenterar för vikten av att ytterligare fokusera

på barnens centrala roll och betydelse i migrations- och inkluderingsprocesser. Artikeln fokuserar på barnens roll och möjligheter att skapa nätverk och sociala kontakter för sina föräldrar. Den visar att språkkunskaper, daghem, idrottsaktiviteter, föreningar samt bonusmor- och farföräldrar utgör ”förankringspraxis”, där barn skapar möjligheter för sina föräldrars tillgång till och deltagande i lokala nätverk och samhällen.

Bristen på religion och livsåskådning i forskning och i förskolepraktik belyses i artikeln ”Et ord sier mer enn tusen tegninger’ – en undersøkelse om religions plass i barnehagen” av Kjartan Belseth. Genom en kvantitativ enkätstudie undersöktes informanternas arbete med religion och världsbilder i förskolan i Norge. Artikeln fokuserar på ämnesområdet etik, religion och filosofi utifrån ramplanen för förskolor. Ramplanen lyfter fram samtalet som en utgångspunkt för barns underverk och tankar om religion och här blir personalens kunskap om religion och världsbild central.

Föräldrars perspektiv på det vardagliga samarbetet kring barnen mellan föräldrar och pedagoger på några förskolor i Danmark tas upp i artikeln ”Hun er jo mit barn, men det er deres sted’ – Forældre og pædagogers grænsesøgning i hverdagens samarbejde”. I artikeln beskriver Pernille Juhl, Allan Westerling och Karen Ida Dannesboe hur det dagliga samarbetet mellan föräldrar och pedagogisk personal kännetecknas av en ökad institutionalisering av föräldraansvaret och en förändrad arbetsfördelning mellan dagvård och familj. Artikelns analyser baseras på empiriskt material från två forskningsprojekt i danska förskolor. Analyserna riktas mot vad föräldrar och pedagoger gör var och en för att hantera samarbetet mellan familj och dagvård i vardagliga möten samt hur arbete och ansvar förhandlas.

Barns rättigheter är i fokus i artikeln ”Realisering av barns rettigheter i bøker nominert til Bokslukerprisen 2021/2022” av Nina Goga. Artikeln motiveras av Michelle Superles efterlysning av ett ”barnorienterat kritiskt förhållningssätt till barnlitteratur” (CCA). Huvudprincipen för detta tillvägagångssätt är erkännandet av FN:s konvention om barnets rättigheter. Inramad av CCA och barnkonventionen är syftet med artikeln att identifiera och undersöka tio barnböcker som nominerats till Bokslukerprisen 2021/2022 med utgångspunkt i den roll vuxna spelar i barns förmåga att utöva sina rättigheter. Undersökningen genomfördes i tre steg: 1) vilka exempel på barns rättigheter som finns i materialet, 2) vuxnas roll i barns möjligheter att utöva sina rättigheter och olika vuxna roller i förhållande till barns utövande av handlingsfrihet och 3) rätten att inte diskrimineras på grund av språk och kultur eller kropp och könsidentitet.

Avslutningsvis bjuder detta första nummer av *Barn* 2023 på en essä som betonar vikten av att ta barns erfarenheter på allvar i förskolan. I essän ”Barns lek i modern barndom” av Åsa Delblanc och Maria Wernholm möter vi några barn då de leker att de gör film. *Alltså, vi är ju influencers. Vi ska visa våra kläder och vår mat och alla coola grejer som vi har*, säger Elsa. Först blir förskolläraren Carin fundersam, för här har marknadskrafterna letat sig ända in i förskolan och i barnens lek. Barnen leker inte längre ”mamma, pappa, barn”, utan de leker influencers. Sedan kommer hon att tänka på att leken självklart bara är en spegling av det samhälle som barnen omges av. Essän beskriver hur pedagogerna planerade verksamheten utifrån barns erfarenheter i en nutida barndom.

Referenser

- Aftonbladet. (13 januari 2023). *LISTA: Här kan du få akut ekonomisk hjälp och stöd*. <https://www.aftonbladet.se/svenskajaltar/a/bG05e3/fattig-i-sverige-hjalp-ekonomiskt-stod-bidrag-i-krisen>
- Dagens Nyheter. (14 februari 2023). Sex av tio kommuner: Elever äter mer skolmat. <https://www.dn.se/sverige/sex-av-tio-kommuner-elever-ater-mer-skolmat/>
- Hellman, A. (2010). *Kan Batman vara rosa? Förhandlingar om pojkighet och normalitet på en förskola*. Department of Education, Communication and Learning; University of Gothenburg.
- Processrätt. (2 mars 2023). *Hovrättens friande dom i mål om våldtäkt mot barn och betydelsen av ordet snippa*. <https://www.processratt.se/hovrattens-friande-dom-i-mal-om-valdtakt-mot-barn-och-betydelsen-av-ordet-snippta/>
- Robinson, K. H. (2013). *Innocence, Knowledge and the Construction of Childhood: The contradictory nature of sexuality and censorship in children's contemporary lives*. Routledge.
- SVT. (2023a, 28 februari). *Domaren som friade våldtäktsanklagad försvarar domen*. <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vast/domaren-som-friade-valdtaktsanklagad>
- SVT. (2023b, 2 mars). *60 sekunder: Våldtäktsmisstänkt friades i hovrätten – så blev ordet "snippa" en hashtag*. <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vast/60-sekunder-valdtakt-friades-i-hovratt-sa-blev-ordet-snippta-en-hashtag>
- SVT. (2023c, 8 mars). *Kritik mot snippa-dom*. <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vast/38802047>